

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR GLOBALA STUDIER

DET NYA FOLKHEMMET?

*En socialantropologisk studie om subjektiv trångboddhet,
kollektivism och stigmatisering i 'utsatta' områden*

av *Désirée Tamasha Bayibsa*

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Antropologprogrammet, examensarbete – SA1511
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT/2023
Handledare:	Lisa Åkesson
Antal ord	10 767

Abstract

The aim of this study is to research the subjective experience of cramped housing. The main argument centred around the need to explore the subjective dimension of cramped housing, as this aspect has been relatively neglected in previous research compared to the objective aspects. The primary focus of the thesis is to research the experiences of individuals directly affected by cramped housing in suburbs and amplify their voices on the matter. The thesis is written in Swedish and utilises a combination of interviews, observations, and participatory observations as the primary research methods. The theoretical framework is based on three key concepts: subjective cramped housing, stigmatisation, and collectivism. The findings revealed that despite physical proximity, cramped housing often resulted in a sense of distance within households. Interestingly, the study also highlighted how cramped housing can be viewed as a preferred living standard in non-European cultures. However, for some households, the lack of space and the immense social pressure proved overwhelming and exhausting, while for others, it was accepted as a way of life. The study further illustrated how cramped housing led to stigmatisation, causing individuals to feel different and ashamed. In conclusion, subjective cramped housing represents a structural issue that impacts both individuals living in cramped spaces and society at large. It encompasses a complex range of experiences, including positive aspects such as collectivism, but also negative aspects such as a lack of privacy and stigmatisation.

Keywords: Subjective cramped housing, privacy, social pressure, collectivism, stigmatisation, suburbs

Förord

Detta förord markerar avslutningen på en resa som har varit både utmanande och givande. Efter tre års studier har slutförandet av denna kandidatuppsats varit en spännande och lärorik upplevelse för mig som blivande socialantropolog och för möjligheten att utforska ämnet subjektiv trångboddhet närmare. Jag vill ta tillfället i akt att uttrycka min tacksamhet och uppskattning till de personer som har bidragit till genomförandet av denna studie.

Först och främst vill jag rikta ett innerligt tack till min handledare Lisa Åkesson, som har varit en ovärderlig källa till vägledning, stöd och uppmuntran under hela processen. Dina insiktsfulla synpunkter, feedback och expertis har hjälpt mig att utveckla min forskning. Jag är oerhört tacksam för din tid, engagemang och för att du har delat med dig av din kunskap och erfarenhet.

Jag vill även tacka de informanter som generöst har deltagit i studien och delat med sig av sina erfarenheter och insikter. Era berättelser har varit ovärderliga och har bidragit till att berika och fördjupa förståelsen för ämnet. Era perspektiv har gett en röst åt de frågor och utmaningar som diskuteras i denna uppsats

Jag vil även framföra mitt djupaste tack till min familj och mina vänner för det ovärderliga stödet och uppmuntran de har gett mig under hela min studietid, och särskilt för detta examensarbete. Ert stöd har varit en konstant källa till motivation och har även hjälpt mig att övervinna svårigheter och utmaningar längs vägen.

Slutligen vill jag rikta ett stort tack till Göteborgs Universitet och Institutionen för Globala studier för att ha möjliggjort denna forskningsmöjlighet. Denna uppsats är resultatet av en gemensam ansträngning av alla som har bidragit till studien och jag är stolt över det arbete vi har åstadkommit. Jag hoppas att denna uppsats kommer att bidra till den befintliga kunskapen inom ämnet och inspirera till ytterligare forskning och diskussion.

Tack!

Désirée Tamasha Bayibsa

26/05–2023

Innehållsförteckning

Abstract	
Förord	
1.0 Inledning	5
1.1 Syfte och problemformulering.	6
1.2 Forskningsfrågor	6
1.3 Bakgrund	6
1.3.1 Utsatta områden	
1.4 Tidigare forskning och teoretisk anknytning	9
1.4.1 Subjektiv trångboddhet	9
1.4.2 Stigmatisering	12
1.4.3 Kollektivism	13
1.5 Metod	13
1.5.1 Avgränsning av fält	13
1.5.2 Etiska överväganden	14
1.5.3 Intervjuer	14
1.5.4 Deltagande observation	15
1.5.5 Sammanfattning av informanter	16
2.0 Den trångbodda upplevelsen	17
2.1 Social avskildhet och socialt samspel	17
2.2 Stigmatiseringen av trånga hem	28
2.3 Kollektivismens betydelse	29
3.0 Slutsatser	32
Litteraturförteckning	35

1.0 Inledning

Det svenska folkhemmet är ett politiskt begrepp som myntades av Socialdemokraternas Per Albin Hansson, det är en idé om ett socialt och tryggt hem för alla. Folkhemmet växte fram ur den svenska modellen, en samhällsvision av Socialdemokraterna om ett inkluderande samhälle. 2015 under Löfvens andra regering anslöt sig Sverige till FN:s Agenda 2030, vilket är en strategi för att uppnå en mer hållbar värld. Agenda 2030 omfattar 17 globala mål, varav mål 11 syftar till att alla människor ska ha rätt till en god och ekonomiskt överkomlig bostad. Trots dessa strategier har Sverige flest trångbodda personer i Norden (SCB, 2021), mer specifikt finns det fler trångbodda hushåll i socioekonomiskt "utsatta områden" i Sverige jämfört med andra områden och det är alltså i dessa områden som många trångbodda är bosatta (Ekstam, 2016). Trångboddhet är en boendeform som leder till sociala och psykologiska konsekvenser (Ekstam, 2016, s.23). Trångboddheten har flera orsaker. Ett av dem var den omfattande bostadsbristen som uppstod i takt med den ökande urbaniseringen (Länsstyrelsen Kronoberg, 2006). Med en betydande bostadsbrist var den dåvarande regeringen tvungen att genomföra en stor satsning, vilket resulterade i miljonprogrammet. Inom ramen för detta kontroversiella projekt byggdes över 1 000 000 bostäder mellan 1965 och 1975. Miljonprogrammet ansågs vara ett kontroversiellt bygge eftersom det har ansetts orsakat bostadssegregationen tillväxten av så kallade "utsatta områden". Mellan 1946 och 1986 infördes tre olika utrymme standarder av regeringen (Boverket, 2016, s.9), så kallade trångboddhetsnormer. Trångboddhetsnormer används av myndigheterna för att analysera och utreda trångboddhet (Ekstam, 2016, s.23). De tre utrymme standarder användes som underlag för ny bostadsproduktion, men var inte lagstadgade, de sågs mer som riktlinjer (Boverket, 2016). Trångboddhetsnorm 1 (1946) ansåg att det var skadligt att bo trångt (Ekstam, 2016, s. 59) eftersom bristen på socialt utrymme ansågs hindra den personliga utvecklingen. Trångboddhetsnorm 2 (1967) infördes efter att bostadsinspektioner hade utförts mellan 1906 och 1966, vilket visade att trångboddhet inte var lika skadlig som man tidigare hade trott. Därför anpassades normen efter befolkningens efterfrågan, som var större bostäder. Trångboddhetsnorm 3 (1986) antydde att trångboddheten var upp till varje individ att bedöma om den var skadlig eller inte. Samtidigt infördes en riktlinje som rekommenderade att varje hushållsmedlem över 12 år skulle ha ett eget rum, med undantag för föräldrar som kunde dela. Dessutom krävdes ett separat kök och vardagsrum (Boverket, 2016, s.9). Möjligheten till en rymlig bostad är en rättighet, vilket mäts genom trångboddhetsnormer som ibland kan uppfattas som ogrundade eftersom vad de olika

regeringarna anser är en rymlig bostad varierar (Ekstam, 2016, s.25). Därför kommer denna studie att undersöka subjektiv trångboddhet för att fånga upplevelsen från personer som lever trångt. Hur upplever de deras egen trångboddhet?

1.1 Syfte och problemformulering

Denna studie fokuserar på att undersöka subjektiv trångboddhet eftersom boendeförhållanden är en del av delmål 11.2 av de globala målen, som syftar till att tillhandahålla säkra och överkomliga bostäder. Trångboddhet är en boendestandard där människor bor trångt på en begränsad yta, vilket kan leda till psykiska och sociala problem. Det finns en brist på forskning om den subjektiva aspekten av trångboddhet. Denna aspekt har inte bevakats i samma utsträckning som de objektiva aspekterna (Ekstam, 2015). För att få fram subjektiva data är det nödvändigt att undersöka upplevelsen inifrån och kommunicera med människorna som bor trångt (Sunega & Lux, 2016).

Syftet med denna studie är att belysa trångboddhet ur ett inifrånperspektiv och undersöka hur trångboddhet upplevs i flerbostadshus genom att presentera upplevelser av subjektiv trångboddhet i Göteborg och Stockholm i relation till stigmatisering och kollektivism.

1.2 Forskningsfrågor

- Vilka orsaker beskriver informanterna att trångboddheten är rotad i?
- Hur upplever informanterna den subjektiva trångboddheten?
- I vilken mån upplever informanterna en koppling mellan stigmatisering och trångboddhet?
- Hur beskriver informanterna kollektivism i relation till den subjektiva trångboddheten?

1.3 Bakgrund

1.3.1 Utsatta områden

Till detta arbete behövdes en avgränsning av fältet för att det inte skulle vara för svårbegripligt. Studien avgränsade den geografiska platsen till så kallade utsatta områden. Utsatta områden har

vuxit fram i bostadsområden som tillhör miljonprogrammet. Miljonprogrammet är ett kontroversiellt projekt eftersom det å ena sidan ses som ett projekt för att lösa bostadskrisen och å andra sidan ses som ett projekt som skadat bostadskrisen ännu mer genom att ha skapat boendesegregation och stjälpit dessa områden. Ett problem med programmet var att det var utformat efter en svensk familjemodell från 60-talet. Familjemodellen utgick ifrån att en svensk kärnfamilj bestod av två föräldrar och två barn. I samband med den ökande invandringen hamnade många invandrare i det kontroversiella miljonprojektet. Familjer med utländsk bakgrund föder fler barn än etniskt svenska familjer. Det är fyra gånger fler hushåll med utländsk bakgrund i trångbodda flerbostadshus än i övriga hushåll (Poopola, 1999, s.41).

Detta blev ett problem eftersom utländska familjer hamnade i utsatta områden eftersom den specifika designen för programmet det vill säga valet av betongmaterial samt det geografiska läget ledde till att många som tidigare bott i dessa områden valde att lämna. Vilket resulterade i att kvarvarande hushåll var de med svag socioekonomisk ställning och etnisk mångfald som kanske även dem önskade att lämna men saknade resurserna för att kunna göra det (Salonen, 2023, s.11). Dessutom rapporterades det problem med bostäderna inom miljonprogrammet, till exempel att de inte levde upp till arkitekternas ursprungliga påståenden, vilket skapade ett dåligt rykte kring bostädernas kvalitet. Det negativa ryktet kring miljonprogrammets bostäder fanns dock redan innan rapporterna bekräftade detta. Med tiden överfördes det dåliga ryktet från bostäderna till de människor som bodde i dem (Salonen, 2023, s..12).

Miljonprogrammets utsatta områden kallas också för förorter (s.14), ibland förkortas den till "orten" i folkmun. Mellan åren 2000 och 2015 undersöktes mediernas framställning av förorten, som ofta porträtteras som oönskad och mindre framgångsrik (Salonen, 2023, s.14). Media baserar sin framställning av utsatta områden utifrån skeva grunder. Gränsen på vart utsatta områden dras är inte entydig eftersom gränserna mellan utsatt och icke utsatt dras inte enbart geografiskt utan främst socioekonomiskt utifrån segregationsindex. Det saknas en tydlig definition på vad segregation är (årsrapporten, 2020, Delmos) och därför kan det vara svårt att placera in områden. I ett försök har både polisen och regeringen på varsitt håll skapat en lista och en barometer för att mäta och analysera segregation i syfte att kartlägga så kallade utsatta områden. Varför det skrivs så kallade inför utsatta områden är även för att belysa vikten av att stämpla på ordet utsatt på enbart vissa områden. Polisens lista startades inte förrän 2015 (Salonen, 2023, s11) däremot har den blivit väldigt populär och nästan vedertagen för vilka

områden som ska klassas som utsatta. Problemet med detta är att Polisens lista har en specifik funktion som inte går att använda som verktyg utanför kriminalvårdens (Salonen, 2023, s.11). Polisen har i syfte att motverka brott och har därför målet att kartlägga utsatta områden i förhållande till kriminalitet. Polisens lista kan därför inte appliceras på andra områden utanför kriminalvårdens utan ytterligare komplimenterade perspektiv.

Medierna presenterar förorten utifrån polisens snäva lista vilket har gett en fel bild på vad som sker i förorterna. Media fokuserar ofta på kriminalitet, vilket cementerar stigmatiseringen samt bidrar till att skapa en främlingsfientlig bild då utsatta områden oftast har en rik etnisk mångfald. Detta skapar ett "vi och dem"-perspektiv och medborgare i utsatta områden blir utpekade och deras etniska bakgrund beskrivs som orsaken till sociala problem inom dessa områden, trots att den socioekonomiska statusen för dessa områden är en följd av systematisk marginalisering. Begreppet förort eller "utsatt område" är därför inte bara en fysisk plats utan också en politisk symbol som fylls med olika värderingar när det diskuteras. Förorten har idag en negativ konnotation och betraktas som en plats där människor som inte integrerats i majoritetssamhället samlas (Salonen, 2023, s.14). Utifrån denna bild skapas uppfattningen om ett parallellt samhälle där invånarna i förorten avviker och lever i en egen värld med egna lagar och regler utanför det etablerade samhället. Det problematiska med boendesegregationen är att den bidrar till att det skapas en skadlig bild av invånarna i förorten hos majoritetssamhället till exempel social exkludering. Social exkludering innebär att vissa grupper eller individer stängs ute från andra grupper. Begreppet exkludering har beskrivits av sociologen Max Weber (1948) som en situation där en grupp försöker upprätthålla sin privilegierade ställning i samhället genom att kontrollera symboliska eller materiella resurser och därigenom underordna och utesluta andra. Termen "social exkludering" härstammar från det franska uttrycket "les exclus" av René Lenoir (1974). Social exkludering innebär avsaknad av sociala rättigheter (Schierup, et al, 2013, s.237). Det välfärdssystemet efter andra världskriget hade ett specifikt mål om social inkludering, vilket innebar att alla människor skulle ha lika möjligheter både inför lagen och i vardagliga sammanhang (Schierup, et al, 2013, s.237).

En femte del av dagens bostäder, över en halv miljon människor bor i områden som benämns som utsatta områden och det behövs mer data på den subjektiva bild av hur invånare som bor trångt i så kallade utsatta områden upplever sina boendeförhållanden.

1.4 Tidigare forskning och teoretisk anknytning

Den tidigare forskningen i denna studie omfattar en kombination av sociologiska och socialantropologiska källor. Dess övergripande fokus är att undersökningar om subjektiv trångboddhet, stigmatisering och kollektivism. Genom att använda tidigare forskning som verktyg kan man sätta studien i ett sammanhang och förstå hur andra har betraktat världen och dess funktion. Forskningsteorier bygger alltid på analytiska begrepp, vilket utgör det teoretiska ramverket för att analysera data och rama in studiens syfte. I detta avsnitt sammanförs både tidigare forskning och det teoretiska ramverket eftersom båda avsnitten är sammansvetsade. Studien kommer att använda sig av följande analytiska begrepp: subjektiv trångboddhet, social exkludering, social avskildhet och kollektivism. Sammanfattningsvis pekar den tidigare forskningen på att trångboddhet är ett socialt problem som är mer vanligt förekommande i segregerade och utsatta områden. Trångboddhet är en utmanande och osäker livssituation som resulterar i sociala konsekvenser såsom brist på avskildhet, väldigt höga krav på socialt samspel och begränsat socialt utrymme. Detta kan leda till både sociala och psykiska problem som hindrar individens personliga utveckling.

1.4.1 Subjektiv trångboddhet

Petr Sunega, sociolog, diskuterar i artikeln "Subjective or objective? What matters?" (2014) forskningsmetodologin för att studera subjektiv och objektiv trångboddhet. Sunega (2014) definierar att trångboddhet är när antalet rum i ett hushållet är färre än antalet hushållsmedlemmar (s.37), med undantag för barn under 12 år enligt Eurostats definition, som Sunega (2014) också hänvisar till (s.38). Sunega (2014) argumenterar för att det inte går att fastställa att en definition är mer korrekt än en annan, eftersom trångboddhet alltid kommer att vara subjektiv. Istället föreslår han att varje person bör bedöma utifrån egen situation (s.39). Sunega (2014) anser att det är användbart att använda subjektiva indikatorer för att undersöka trångboddhet. Fördelen med detta tillvägagångssätt är att man kan fånga informanternas känsla och upplevelse, i motsats till objektiva indikatorer som inte tar hänsyn till individens perspektiv. Genom att använda subjektiva indikatorer kan man få insikt i informanternas upplevelser. Informanterna ges möjlighet att dela med sig av personliga känslor och erfarenheter på sina egna villkor. Objektiv trångboddhet riskerar att inte respektera individens integritet på grund av fördefinierade objektiva tolkningar av vad trångboddhet innebär (s.36). Subjektiva mått

utgör därför ett bra komplement till objektiva mått.

I artikeln "Trångboddhet i hemmet: En empirisk undersökning av dess möjliga patologiska konsekvenser" (1979) definierar Walter R. Gove, Michael Hughes och Omer R. Galle begreppet subjektiv trångboddhet. Subjektiv trångboddhet definieras av två faktorer: 1) brist på socialt utrymme och 2) mycket höga krav på socialt samspel (Gove, Hughes & Galle, 1979, s. 59). Den subjektiva upplevelsen av trångboddhet är en viktig aspekt inom undersökningar av trångboddhet (Gove, Hughes & Galle, 1979, s. 62).

Objektiv trångboddhet definieras som en mätning av antalet personer och rum i ett hushåll. Den moderna bostadsstandarden i Sverige är en objektiv standard där varje medlem i hushållet bör ha ett eget rum, förutom föräldrar. Det saknas emellertid empiriskt stöd för att enbart mäta trångboddhet baserat på antalet personer per rum som en tillförlitlig måttstock (Gove, Hughes & Galle, 1979, s. 62). Tanken bakom objektiv trångboddhet är att om antalet rum är lika med antalet hushållsmedlemmar skulle bostadsupplevelsen vara positiv. Om antalet personer överskrider antalet rum leder det i stället till en negativ upplevelse. Dessa antaganden är dock endast teoretiska eftersom det objektiva måttet inte har genomgått omfattande tester (Gove, Hughes & Galle, 1979, s. 67).

Den subjektiva trångboddheten fokuserar i stället på överskottet av sociala krav, vilket är oberoende av objektiva faktorer. Det är möjligt att ha en objektivt acceptabel bostadsstandard men ändå bli negativt påverkad i vardagen på grund av väldigt höga krav på socialt samspel eller brist på socialt utrymme (Gove, Hughes & Galle, 1979, s. 67). Sociologerna Walter Gove, Michael Hughes och Omer Galle diskuterar trångboddhet och dess potentiella konsekvenser i sin artikel "Overcrowding in the Home: An Empirical Investigation of Its Possible Pathological Consequences" från 1979. I artikeln introducerar de begreppet subjektiv trångboddhet, som bygger på konceptet socialt utrymme och brist på social avskildhet. Subjektiv trångboddhet är starkt kopplat till socioekonomiska faktorer och visar sig vara betydelsefull för att förstå sambandet mellan trångboddhet och psykisk ohälsa, samt sämre sociala förhållanden inom hemmet. I artikeln "Trångt i Herrgårdsmiljö: Rapport om trångboddhet på Herrgården" (1999) av sociologen Margareta Popoola diskuterar författaren trångboddheten i bostadsområdet Herrgården, beläget i det utsatta området Rosengård i Malmö. Artikeln framhäver att trångboddhet upplevs som problematiskt av hushållen på Herrgården. Popoola undersöker frågan om var gränsen går för trångboddhet och vad som kan anses vara en "rimlig" eller

"orimlig" levnadsstandard. Poopola beskriver utifrån artikelns informanter att det är orimligt att leva så trångt att det blir besvärligt. Författaren beskriver att bilden av trångboddheten på Herrgården är komplex och svårdefinierad. Hon förklarar att många boende på Herrgården lever i trångboddhet mot sin vilja och att bristen på eget utrymme är en påtaglig utmaning. I artikeln "Om trångboddhet: Hur storleken på våra bostäder blev ett välfärdsproblem" (2013) diskuterar sociologen Helen Ekstam från Uppsala universitet, upplevelsen av trångboddhet och trångboddhetsnormer. Ekstam (2013) argumenterar för att trångboddhet inte gynnar individens hälsa, att den påverkar sociala relationer negativt och hindrar personlig utveckling. Särskilt avråds barn från att växa upp i trångbodda miljöer. Människan har en naturlig drift att behöva utrymme (Ytrehus, 2000, Ekstam, 2013), vilket gör att bristen på socialt utrymme i en bostad är skadlig. Nyckelbegreppen som behandlas i texten är bostadspolitik, trängsel och behov. En central punkt som Ekstam (2013) framhäver i sin artikel är bostadspolitikens roll och hur den styr hur invånarna bor och hur många som får bo i en lägenhet. Bostadspolitikens utformning är ytterst relevant eftersom denna studie syftar till att belysa den subjektiva sidan av trångboddhet. Då bostadspolitiken sätter normer för samhället, blir det viktigt att ta reda på hur invånarna själva vill bo och med hur många personer. Ge dem agens över sina liv. Upplever trångbodda människor att de har för lite utrymme och hur påverkar deras boendesituation deras vardag?

Ekstam (2015) utforskar trångboddhet i artikeln "Residential Crowding in a 'Distressed' and a 'Gentrified' Neighbourhood - Towards an Understanding of Crowding in 'Gentrified' Neighbourhoods". De centrala begreppen som behandlas är social exkludering och utsatta områden. Ekstam (2015) undersöker trångboddhet i både "gentrifierade" och "utsatta" områden. Texten lyfter fram betydelsen av bostadsupplevelse, plats och identitet i samband med trångboddhet. I de gentrifierade områdena är det vanligare att etniskt svenska personer med högre inkomster bor, och de kan vara missnöjda med trångboddheten men samtidigt nöjda med att bo i ett attraktivt område. Å andra sidan är de trångbodda i utsatta områden i högre grad nöjda med trångboddheten, men missnöjda med att bo i ett utsatt område. De trångbodda i utsatta områden upplever att de har begränsade möjligheter att hitta en större bostad.

I sin avhandling "Trångboddhet: Mellan bostadsstandard och boendemoral" (2016) tar Ekstam (2016) upp ämnet subjektiv trångboddhet i artikeln "Objective and subjective residential crowding in an everyday housing context: A study of the crowded population in four different neighborhoods in Stockholm, Sweden". I denna forskning betonas vikten av

upplevelsen och subjektiv trångboddhet. Subjektiv trångboddhet definieras utifrån hur individen negativt påverkas i sin vardag till följd av trångboddhet. Syftet med studien var att undersöka likheter och skillnader mellan det subjektiva och objektiva i trångboddhet, baserat på samma empiri som presenteras i artikeln "Residential Crowding in a "Distressed" and a "Gentrified" Neighbourhood - Towards an Understanding of Crowding in "Gentrified" Neighbourhoods" (2015).

Ekstam genomförde cirka 1300 enkäter som sedan analyserades med hjälp av sociologiska metoder som korstabeller och multinomial regression. Resultaten visade på relevanta definitioner och beskrivningar av både subjektiv och objektiv trångboddhet. Specifika samhällsgrupper som kategoriseras som objektivt eller subjektivt trångbodda inkluderar ensamstående föräldrar och personer med låga inkomster. Dessa marginaliserade grupper hamnar oftast i segregerade och utsatta områden. Det framkom också att trångbodda personer känner att de har mindre möjlighet att välja bort trångboddheten jämfört med de som inte upplever trångboddhet i samma utsträckning.

1.4.2 Stigmatisering

Erving Goffman, socialantropolog, definierar begreppet stigma i sin bok "Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity" (2020). Stigmatisering innebär att en grupp människor betraktar en annan grupp som avvikande i sitt levnadssätt, tankesätt eller beteende. Den grupp som stigmatiserar anser sig själva vara den "normala" gruppen som samhället bör utgå ifrån. Den stigmatiserade gruppen förknippas ofta med negativa stereotyper (Goffman, 2020). Stigmatisering handlar om hur människor i samhället interagerar och skapar normer för vad som anses vara " normalt " och avvikande. Stigmatisering påverkar individens sociala identitet eftersom denna identitet formas i mötet med andra människor. Personer som stigmatiseras saknar ett socialt erkännande eftersom de inte uppfyller majoritetssamhällets krav.

I rapporten "Insatser i 'utsatta' områden". En analys av 20 års områdesutveckling och lärdomar inför framtiden" (2019), diskuterar Tapio Salonen, socionom, och Kim Roelofs, doktorand i urbana studier stigmatisering i samband med "utsatta" områden. De påpekar att områden där insatser genomförs oftast är stigmatiserade (s.15). Sådana insatser kan motiveras av oro över hög kriminalitet eller radikalisering i området. På senare tid har insatser baserats på Polisens lista över utsatta områden. Detta resulterar i att insatserna har en geografiskt begränsad räckvidd och området bedöms utifrån sin utsatthet (s.15). Media och dåliga rykten kan skapa en negativ

bild av dessa områden och göra dem mindre attraktiva (s.15). Detta kan leda till att personer med bättre socioekonomiska förutsättningar väljer bort dessa områden medan personer med lägre socioekonomisk status inte har samma möjligheter (s.15). "Utsatta" områden får ofta ett dåligt rykte på grund av socioekonomiska faktorer, som låga inkomster och lägre utbildning, samt på grund av att många invånare har utländsk bakgrund (s.15). Genom att geografiskt definiera bostadsområden i behov av insatser förstärks stigmatiseringen av både områdena och de som bor där (s.15). Problemet med denna utpekande praxis är att beslutsfattarna som pekar ut "utsatta" områden har makten att förändra situationen, och genom att utpeka dessa områden undviker de att ta på sig ansvaret själva (s.15). Genom att definiera vissa områden som "normala" och andra som "annorlunda" skapas en standard som leder till stigmatisering när områdena betecknas som "utsatta" och i behov av insatser (s.16).

1.4.3 Kollektivism

I artikeln "From dividual and individual selves to porous subjects" definierar Karl Smith (2012) begreppen individ och divid. En individ beskrivs som en person som agerar autonomt och självständigt. Den individuella personen är helt oberoende och separerad från sin omgivning. Individen är egocentrisk och ser världen genom en egen synvinkel snarare än gruppens perspektiv. Å andra sidan är divid en motpol till individen. Denna kontrast är ömsesidig och betonar kollektivism. Dividens tankar och beteenden är en spegelbild av gruppen. Dividen är socialt orienterad och betraktar världen utifrån den sociala gruppens perspektiv snarare än sin egen (Smith, 2012).

1.5 Metod

1.5.1 Avgränsning av fältet

Studien kommer att fokusera på hushåll i socioekonomiskt, demografiskt och etniskt utsatta områden i Göteborg och Stockholm. Valet av detta forskningsområde baserades på tidigare forskning som visade en högre förekomst av trångboddhet i dessa områden. Genom att avgränsa studien till utsatta områden kan studien undersöka ett specifikt problemområde utan att det blir alltför omfattande. Genom att fokusera på utsatta områden kan arbetet även få en djupare förståelse för orsakerna till trångboddhet eftersom utsatta områden drabbas mest av trångboddhet.

1.5.2 Etiska överväganden

Studien följer Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer från 2017. Vid fältarbetet har etiska överväganden beaktats, särskilt för att säkerställa att intervjuerna inte uppfattas som oempatiska eller inträngande. Trångboddhet är ett ämne som kan vara tabubelagt och känsligt på grund av olika faktorer, där ekonomi ofta spelar en stor roll. Det kan vara svårt för informanter att öppet tala om sina erfarenheter. Syftet med intervjuerna är inte att fördöma informanternas livsstil eller tidigare val, utan att belysa problemet med trångboddhet. Därför tillhandahåller studien anonymitet för informanterna genom pseudonymisering. Informanterna informerades om detta innan fältarbetet påbörjades. All inkommen information har behandlats konfidentiellt.

Genom mina personliga erfarenheter av att växa upp i ett "utsatt område" och av att bo i ett trångbott hem är ambitionen att skapa en mer jämlik intervjumiljö och inkludera ett inifrånperspektiv för att underlätta dialogen med informanterna. Det är viktigt att notera att trångboddhet inte är olagligt, men vissa hyresvärdar och bostadsförmedlingar kan förbjuda trångboddhet i deras bostäder. Informanter kan riskera att förlora sina bostäder om trångboddhet är förbjudet

1.5.3 Intervjuer

Intervjuer är en värdefull insamlingsteknik där informanterna ges möjlighet att formulera sina egna svar och reflektera fritt över studieområdet. Genom att låta informanterna uttrycka sig utan begränsningar skapas en mer reflexiv respons, då det öppnas upp för öppnare och mer utforskande frågor, till skillnad från enkäter med fördefinierade svarsalternativ (Malinowski, 2005 [1922]). En av fördelarna med intervjuer är att de sker i realtid, vilket gör det svårare att efterkonstruera svaren och bidrar till en mer autentisk och trovärdig datainsamling.

Informant ett (Hoodo) och informant två (Amaal) intervjuades via Zoom och videosamtal på mobiltelefon. Intervjuerna spelades in med hjälp av Zooms ljud- och bildfunktion och röstupptagning. Anledningen till att intervjun hölls på distans var på grund av det geografiska avståndet. . Det var därför mer praktiskt att genomföra intervjuerna via videosamtal. Varje intervju pågick i cirka två timmar. Intervjuerna var semistrukturerade, med spontana frågor och en förberedd intervjuguide. Då det fanns en privat relation till dessa två informanter sedan tidigare var atmosfären avslappnad under intervjuerna. Bekantskap med informanterna bidrog

troligtvis till att dessa intervjuer blev längre än de övriga intervjuerna. Intervjuerna med informant tre och fyra (Ibrahim och Liban) genomfördes med båda två tillsammans på en av hyresgästföreningens lokaler i Bergsjön. Den femte intervjun med informanten Hanna ägde rum på ett café inne i Åhléns på Drottninggatan i Stockholm. Valet av intervjuplats baserades på att ha en central plats som var bekväm för båda parter. Eftersom informanten eventuellt behövde skynda iväg efter intervjun var det även fördelaktigt att vara nära olika kommunikationsmöjligheter i centrala Stockholm. Intervjun med informant sex (Grace) genomfördes hemma hos informanten. Målet var att hålla intervjun på en precis 30-minutersperiod, men samtidigt skapa en avslappnad och trygg miljö. Eftersom ämnet trångboddhet kan vara stigmatiserat tilläts intervjun att fortgå om informanten hade mer att dela med sig av efter den avsatta halvtimmen.

1.5.4 Deltagande observation

Deltagande observation är en kvalitativ och etnografisk metod som möjliggör en djup och personlig förståelse genom ett inifrånperspektiv. Genom deltagande observation kan studien både observera och delta i informantens liv samtidigt. Detta tillvägagångssätt är särskilt gynnsamt för att komma nära studieobjektet och förstå deras upplevelser på ett mer holistiskt sätt. I denna studie genomfördes den deltagande observationen i informanternas hem, eftersom det är där den subjektiva upplevelsen av trångboddhet framträder tydligast (Sanjek, 1990).

Den deltagande observationen har dock inte genomförts i samma utsträckning som intervjuerna, främst på grund av ur studiens sex informanter, bor fyra personer trångt idag varav en informant var jag hemma hos. Två informanter intervjuades oplanerat på en plats utanför hemmet och den fjärde informanten bodde i en annan stad vilket gjorde det svårt att utföra deltagande observation. Övriga två informanter bodde de inte trångt vid tidpunkten för fältarbetet. För de flesta deltagare fanns det en tidsperiod på fem till sju år mellan när deltagarna bodde trångt och när intervjuerna genomfördes. Eftersom majoriteten av deltagarna inte var trångbodda under tillfället för fältarbetet, saknades det ett syfte att genomföra deltagande observation i deras nuvarande hem. I stället blev informanterna ombudda att under intervjuerna reflektera över deras nuvarande och tidigare boendesituation för att få en bredare bild av deras subjektiva upplevelser av trångboddhet. Genom att ha erfarenhet av både trångt och icke trångt boende kunde informanterna ge ett reflexivt perspektiv på sina egna upplevelser. Det är känt att

informanter kan återge förskönade eller överdrivna upplevelser av sina tidigare erfarenheter, speciellt när tid har passerat. Dessutom tenderar informanter med tiden att glömma bort detaljer som kan vara viktiga för att fånga en helhetsbild. Det är viktigt att vara transparent kring dessa försvårande omständigheter. Med detta i åtanke genomfördes deltagande observation under den sjätte intervjun. Informanten bjöd in mig till sitt hem för att komplettera den information som samlades in genom intervjuerna.

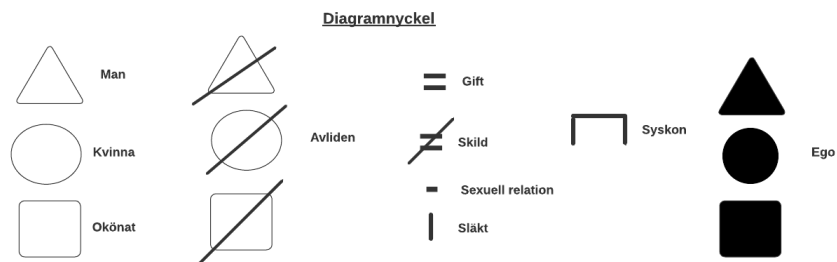
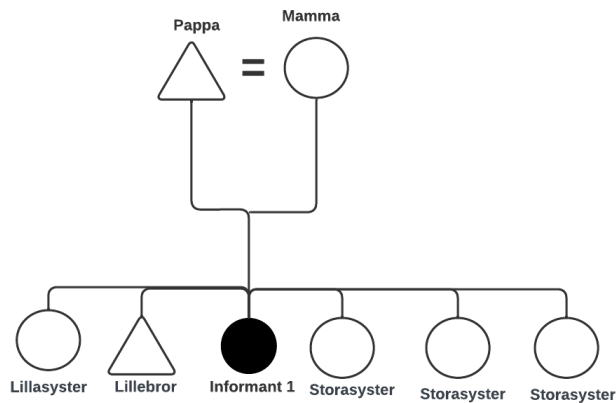
1.5.5 Sammanfattning av informanter

Sex informanter har intervjuats för studien. Av dessa informanter är fem av icke-etnisk svensk bakgrund och en informant har etnisk svensk bakgrund. Av de fem svenskar med utländsk bakgrund hade fyra sina rötter i Somalia och den femte hade kongolesisk bakgrund (DR Kongo). Informanterna hade en åldersmässig variation mellan 22 och 50 år. Fyra av sex informanter är fyra kvinnor och övriga två är män. Av informanterna har två kandidatexamen från universitetet, medan de övriga inte har genomfört universitetsstudier. Dock har två av dem genomgått yrkesutbildningar.

2.0 Den subjektiva trångboddhetens upplevelse

2.1 Social avskildhet och socialt samspel

Två indikatorer används för att analysera subjektiv trångboddhet: 1. brist på social avskildhet och 2. väldigt höga sociala krav gentemot varandra (Gove et al., 1979).

Den första informanten, Hoodo har en bakgrund ifrån Somalia. Hon är en nyutexaminerad sjuksköterska och har arbetat på ett sjukhus i Stockholm i några månader. Vid tidpunkten för intervjun hade hon inte bott i Jordbro på 11 år. Jordbro är ett socioekonomiskt utsatt område i Stockholms län där Hoodo och hennes familj bodde trångt i cirka 12 år. Familjen bestod av åtta medlemmar, två föräldrar och sex barn, som delade en lägenhet på 135 kvadratmeter med fem sovrum, vardagsrum och kök.

Intervjun inleddes med frågan om det fanns någon könsindelning i hemmet? Hoodo berättade att hon delade rum med sin lillasyster eftersom de var av samma kön och nära i ålder. Lillebrodern hade ett eget rum, medan föräldrarna delade ett sovrum.

DÉSIRÉE: Hur kom det sig att du valde att dela sovrum när det fanns ett ledigt rum över?

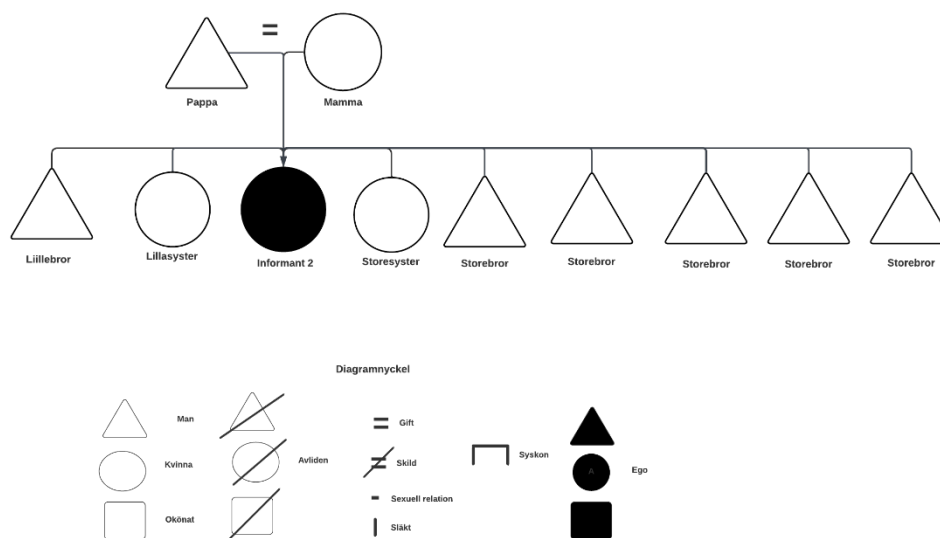
HOODO: Det är najs att dela rum. Sällskapet var trevligt. Gästrummet var mycket kyligare än

resterande delar av hemmet eftersom det rummet låg närmast balkongen.

Hoodo var minderårig mellan 2000 och 2012 och kunde därför inte ha en egen inkomst. Hushållets ekonomi baserades därför på föräldrarnas inkomst. Hennes pappa arbetade på Coca-Cola-fabriken och hennes mamma drev en hårsalong i Jordbro centrum. Hoodo upplevde inga ekonomiska svårigheter som en grund för deras trångboddhet. Hon trivdes faktiskt med att bo trångt, men var medveten om att deras begränsade boendemöjligheter hade religiösa orsaker. Hela familjen är muslimer, och enligt Hoodo är det kontroversiellt att köpa bostadsrätt enligt islam.

”Det är inte en synd men det ska man undvika”

Enligt islams läror bör man undvika att ta lån med ränta, och eftersom det inte finns räntefria lån i Sverige, begränsas muslimska familjer, inklusive Hoodos familj, från att köpa en större bostad. Det enda undantaget skulle vara om familjen hade tillräckligt med kontanter eller kunde låna räntefritt från släkt och vänner. Det är en hög tröskel att nå sådana summor pengar med tanke på familjens storlek och prisnivån för bostadsrätter i Stockholm. Familjen har sedan 11 år tillbaka flyttat till en annan del av Stockholm som inte är lika socioekonomiskt utsatt som Jordbro, men de bor fortfarande trångt. Hoodo delar fortfarande sovrum med sin lillasyster eftersom de tidigare upplevde att det fungerade bra i deras hem i Jordbro. Hon berättade även om de höjda hyrorna i deras nya område, men eftersom barnen har blivit äldre och kan bidra till hyran har de kunnat klara sig. Trots detta är Hoodo medveten om att hon kommer att bo kvar hemma under en tid på grund av de stigande priserna och de begränsade möjligheterna på som tillkommer med hennes religion.

I samma område söder om Stockholm intervjuades Amal, även hon kommer från Jordbro. Amaal är 23 år och har ursprung från Djibouti, ett land i Östafrika som gränsar till bland annat Somalia. Hennes familj består främst av 11 hushållsmedlemmar, som inkluderar fem äldre bröder, en storasyster, en lillasyster och en lillebror. Vid intervjutidpunkten bor informanten inte längre trångt, men de bodde trångt i ungefär 19 år. Antalet medlemmar i hushållet varierade kraftigt under dessa år, med som flest 15 personer och som minst 8 personer. Det fanns alltid ett släktband mellan alla medlemmar i hushållet, informanten beskrev dem som kusiner, mostrar och andra släktingar.

De bodde i en lägenhet med fyra sovrum, varav ett var mindre än de andra. Utöver sovrummet fanns det ett kök, två toaletter, ett badrum och ett vardagsrum. Informanten fick frågan om hur de alla fick plats i lägenheten? Hon berättade att vissa fick sova i vardagsrummet eftersom det inte fanns tillräckligt med plats i alla sovrum. Hennes föräldrar delade ett sovrum, men efter föräldrarnas skilsmässa bodde endast mamman och de två yngsta syskonen tillsammans i sovrummet. I det andra sovrummet delade två av hennes äldre bröder utrymmet, men det kunde också vara upp till fem eller sex manliga släktingar som behövde dela rummet. Informanten delade det tredje sovrummet med sin storasyster, och beroende på antalet hushållsmedlemmar fick mostrar och andra kvinnliga släktingar också dela detta rum. I det fjärde sovrummet bodde bara två bröder och högst en tredje person till. Det fjärde sovrummet var dock det minsta, därför höll familjen ner antalet personer i detta rum jämfört med de övriga sovrummen.

”Det var människor vart jag än gick”

Amaal upplevde att hon inte bodde stort. Hon berättade om ett litet förråd i lägenheten som kom att bli hennes undanflykt.

DÉSIRÉE: Varför just förrådet?

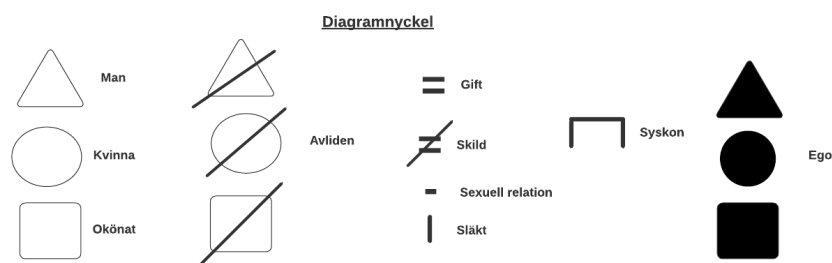
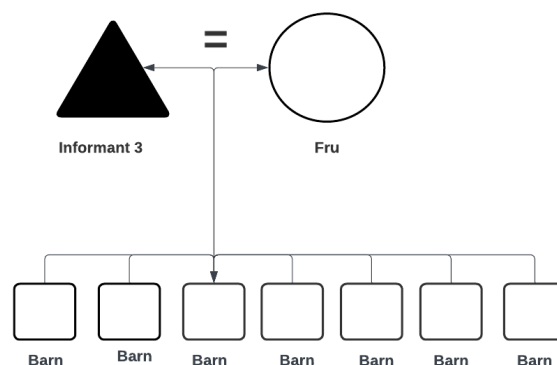
AMAAL: Jag hade inte någon annanstans att ta vägen.

DÉSIRÉE: Badrummet?

AMAAL: Jag kunde inte ockupera badrummet men i förrådet var det inte ingen som trängde sig på.

Amaal sökte tröst i det lilla förrådet, oftast med en bok där hon läste, funderade och andades. Om hon blev upprörd gick hon till förrådet eftersom vardagsrummet alltid var upptaget då det användes som vardagsrum på dagen och sovrum på natten. Enligt Amaal valde de som sov i vardagsrummet att göra det eftersom de brukade lägga sig sent.

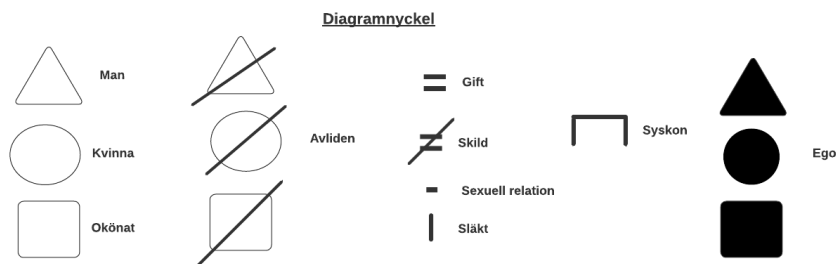
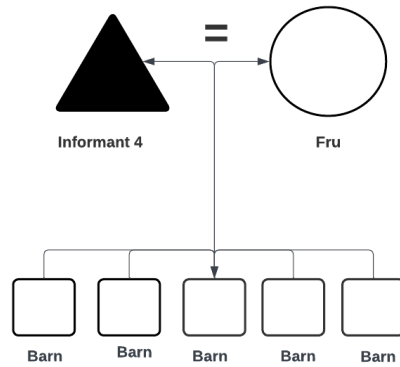
Upplevelsen av trångboddhet beror till stor del på bristen på avskildhet och väldigt höga krav på socialt samspel. Det kan leda till sämre mental hälsa, ansträngda sociala relationer inom hushållet och en känsla av utbrändhet (Gove et al., 1979, s. 65). Amaal upplevde en stark brist på social avskildhet, vilket fick henne att isolera sig i förrådet. Bristen på bostadsutrymme blev påtaglig för henne och avsaknaden av avskildhet tärde på hennes välbefinnande. Hur har Amaal klarat av dessa svåra omständigheter? Hon beskrev trångboddheten som jobbig under denna tid, eftersom hon var minderårig var hennes möjligheter att förändra på sin situation väldigt svårt. Amal och hennes familj har tidigare bott i Örebro. När hennes föräldrar kom till Sverige bosatte de sig först där och de valde sedan att stanna. De hade en etagelägenhet med gott om utrymme. En familjetragedi där en av hennes syskon omkom lämnade en djup sorg inom familjen. Till följd av tragedin fattade hennes föräldrar kort därefter ett beslut om att flytta. Det första erbjudandet de fick var lägenheten i Jordbro och de ansåg att det var "bättre än inget". Men det var fortfarande viktigt att både familj och släkt fick plats i hemmet oavsett om det blev trångt. Efter den olyckliga händelsen kunde Amaal finna tröst i att dela rum ett syskon. Hon förklarade att det gav henne trygghet att ha någon att sova med om hon exempelvis fick mardrömmar. Amaal beskrev att trots de negativa effekterna av trångboddhet kunde hon uppleva en positiv inverkan på hennes mentala välbefinnande, troligtvis på grund av att hon aldrig kände sig ensam då det ständigt fanns familjemedlemmar närvarande i hemmet.

På ett möte där det diskuterades eventuella hyreshöjningar i bostadsområdet Bergsjön hittades två ytterligare informanter, Ibrahim och Liban. Ibrahim har rötter från Somalia och är för tillfället bosatt i Bergsjön i Göteborg. Han bor tillsammans med sin fru och deras sju barn, han är 45 år gammal och har bott trångt i 12 år. Familjen bor i en 85 kvadratmeter stor lägenhet som har tre sovrum, ett vardagsrum och ett kök. Tre av barnen delar ett sovrum, två av barnen sover i det andra sovrummet och Ibrahim delar det tredje sovrummet med sin fru. Tyvärr finns inte samma möjlighet till avskildhet för de övriga två barnen. Ibrahim arbetar för närvarande som industriarbetare, men han har utbildat sig till elektriker. Han är nöjd med sin inkomst, men betonar att ekonomin inte är den enda faktorn som har lett honom och hans familj till trångboddhet. Ibrahim påpekar svårigheten att hitta en större bostad som inte skulle fördubbla familjens nuvarande hyra. Han särskiljer att det är ännu svårare att hitta en större bostad i just Bergsjön, då det verkar finnas få bostäder som kan rymma en familj på 9 medlemmar. Ibrahim beskriver trångboddheten som besvärlig att leva med, både för honom och barnen. Han förklarar att barnen saknar en lugn studiemiljö och att han själv har svårt att ha enskilda samtal med varje barn. Det saknas utrymme för privata samtal som barnen önskar ha med honom separat.

För att få avskildhet med ett enskilt barn behöver Ibrahim och barnet lämna hemmet. Vanligtvis går de till ett café. Han upplever detta som besvärligt, att behöva lämna sitt hem för att få en privat stund. Ibrahim beskriver att trångboddheten märks i hemmet bland annat när de ska äta middag och det är för många stolar runt det lilla köksbordet. Han konstaterar att de bor så trångt att det inte finns tillräckligt med utrymme att förbereda en smörgås som mellanmål åt alla barnen samtidigt. Han berättar även att på morgnarna måste familjen stå i kö till toaletten eftersom alla behöver stiga upp och göra sig i ordning ungefär samtidigt. Familjen har också svårt att komma överens om vem som får använda Tv:n eller datorn. De sociala relationerna inom familjen har börjat påverkas negativt av trångboddheten (Gove et al., 1979, s.78). Ibrahim förklarar vidare att de behöver hålla trångboddheten hemlig av rädsla för att bli vräkta. Han kände till en granne i samma byggnad som bodde i en tvårumslägenhet med åtta barn. Grannfamiljen avslöjades när ett fastighetsunderhåll behövde utföras i deras lägenhet. På så sätt upptäcktes deras trångboddhet och de blev sedan vräkta. Ibrahim förklarar dock att det inte var fastighetsägaren som vräkte grannfamiljen, utan en anmälan hade inkommit till socialtjänsten. Det var socialtjänsten som bedömde att grannfamiljen inte hade en hållbar bostadssituation. Grannfamiljen blev flyttad till ett radhus som socialtjänsten tillhandahöll, med en månadskostnad på cirka 18 000 kr. Han vill därför undvika att bli upptäckt för att slippa bli tvångsflyttad med följden av en mycket högre månadshyra, trots att han egentligen önskar sig en större bostad. Ibrahim och hans familj mår inte bra av den situation de befinner sig i, trångboddheten påverkar deras sociala relationer negativt och begränsar deras handlingsutrymme på grund av den trånga ytan.

För att få tid för sig självmåste Ibrahim lämna sitt hem. Denna taktik bland de som bor trångbott är vanlig, så fort tillfället ges för eget utrymme utanför hemmet tar man det till vara för att lindra de jobbiga känslorna av trängseln (Popoola, 1999, s. 24). På grund av att majoriteten av årets månader är kalla och mörka i Sverige känner sig Ibrahim tvingad till att gå till ett café när han är i behov av avskildhet. Dessvärre är denna undanflykt inte en långsiktig lösning på problemet eftersom vintern kan försvåra för trånga hushåll som Ibrahim att överhuvud taget kunna ta sig ut till ett café.

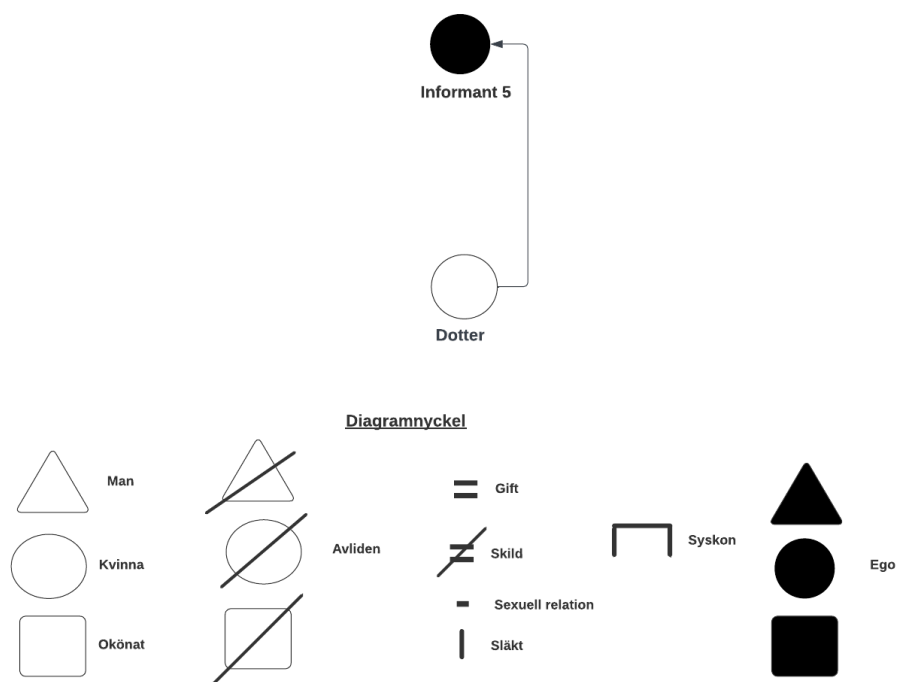

En annan informator som erbjöd sig att medverka i intervjun efter hyresgästföreningens möte var Liban. Han är ursprungligen från Somalia, 49 år gammal och har bott trångt i 16 år. Liban bor tillsammans med sin fru och nio barn i Bergsjön. Liban arbetade som tekniker i 14 år innan han bytte till Göteborgs spårvägar, där han nu arbetar i Hammarkullens biljetthall. Liban anser att de bor trångt och det märks särskilt när någon i familjen blir sjuk. När ett barn blir sjukt sprider sig sjukdomen snabbt till resten av familjen. Liban berättade hur han upplever att trångboddheten leder till brist på avskildhet. Familjen bor i en lägenhet med tre sovrum, ett vardagsrum och ett kök. Fyra av barnen sover i ett sovrum, tre av barnen i det andra sovrummet, och föräldrarna delar det tredje sovrummet. Övriga barn får sova i vardagsrummet, som är ungefär 4 km stort. Under dagen fungerar rummet som vardagsrum, berättade Liban, men på kvällen omvandlades det till ett sovrum.

”Det finns absolut inget socialt utrymme.”

Liban upplevde att det fanns brist på utrymme i hemmet, och detta visade sig på olika sätt. Han förklarade att alla i familjen har olika matpreferenser eller allergier, vilket ledde till att även kylskåpet kändes trångt. Dessutom upplevde han att hallen var trång på grund av det stora

antalet skor familjen hade, vilket resulterade i att de var tvungna att bygga ett anpassat skoställ. Liban beskrev även hur de tvingades att göra många anpassningar som tog upp utrymme i lägenheten. De var även begränsade av fastighetsägarens regler. Exempelvis fick familjen inte placera sina skor i trapphuset utanför lägenhetens entrédörr på grund av att det utgjorde en säkerhetsrisk vid brand. Det tvingade familjen att hitta plats för alla sina skor inne i lägenheten. Både Liban och Ibrahim beskrev hur trångboddheten var besvärlig både för dem själva och för barnen.

Hanna är bosatt i Rågsved vilket är ett socioekonomiskt utsatt område söder om Stockholm. Hon har ursprung från Tyskland. Tidigare bodde Hanna trångbott i sju år i Hökarängen, en annan förort söder om Stockholm. Hanna är för närvarande singel och har en 18-årig dotter. Hon arbetar som lärare och har tidigare genomgått en yrkesutbildning inom hotell- och restaurangbranschen. Hon är nöjd med sin inkomst som lärare, särskilt med tanke på att hon minns tider när hennes ekonomiska situation var mycket sämre. Tidigare har Hanna varit i behov av socialbidrag och arbetslöshetsersättning på grund av psykisk ohälsa. Sjukdomen har

i sin tur försvårat hennes möjligheter till anställning. Under perioden då Hanna och hennes dotter bodde trångt bodde de i en 40 kvadratmeter stor lägenhet, bestående av ett rum med en sovalkov. Dottern var tio år gammal och stod inför tonåren, vilket Hanna upplevde skapade flera problem med deras boendesituation. I början kunde hon hantera trångboddheten, men med tiden blev det alltmer besvärligt då Hanna sov på en bäddsoffa.

”Det var som att bo i sängen.”

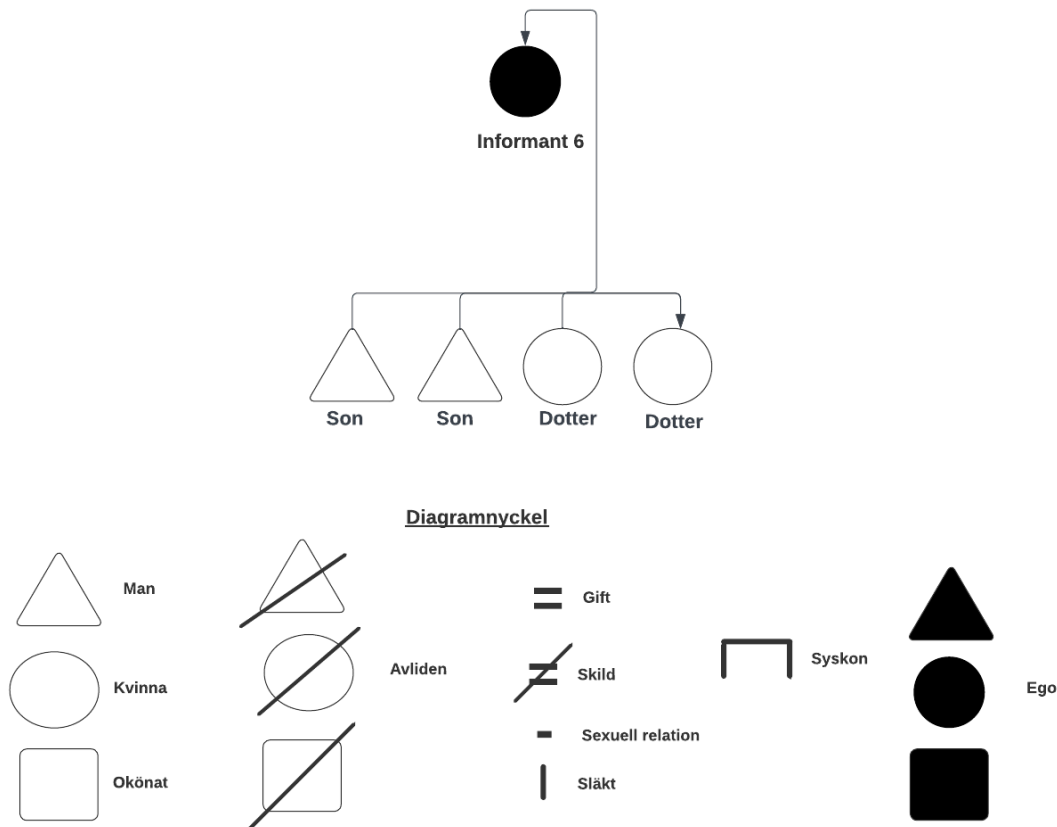
Hanna berättade att hon tillslut inte hade orken att fälla tillbaka sängen till soffläget, därför förblev bäddsoffan alltid i sängposition. Det bidrog till att lägenheten upplevdes som "ständigt rörig". Som lösning till detta problem ersatte hon bäddsoffan med en 160 cm säng som hon tryckte in i sovalkoven. Hanna och dottern fick därefter dela både "rum" och säng i sovalkoven. Hanna berättade att det fungerade bra att dela säng eftersom dottern vid denna tidpunkt hade ett stort behov av trygghet, då Hannas mamma nyligen gått bort. Bristen på avskildhet var hanterbart. Hanna upplevde sin trånga bostad både positivt och negativt. Mellan åren 2014 och 2020 upplevde Hanna att det var bekvämt att bo trångt eftersom hon endast spenderade tid i lägenheten sovandes på nätterna och arbetade hela dagarna. På detta sätt fick dottern avskildhet på dagarna.

Hanna är skild från sin dotterns pappa och som ensamstående kvinna sökte hon efter potentiella partners. Hennes dotter har autism och ogillade att bli berörd, men hon tyckte om att vara nära. Samtidigt som dotterns situation bidrog till en positiv stämning i hemmet hade det även en negativ påverkan då det begränsade hennes möjligheter till sociala relationer i hemmet.

”Jag kunde inte ha relationer med män.”

Hanna beskrev att hon inte kunde ha relationer med män eftersom hennes dotter inte var bekväm med främlingar i hemmet på grund hennes autism. Hanna förklarade att hon inte ville begränsa sin dotter till att enbart röra sig inom sovalkoven om hon hade män över och därför kände hon att trångboddheten begränsade hennes sociala liv. Hannas upplevelse av trångboddhet var både positiv och negativ. Å ena sidan var det negativa på grund av hur det aldrig kändes städat eller hur lukten av mat tog över hela lägenheten när de lagade mat i köket. Å andra sidan har hon fått uppleva positiva delar av trångboddhet, till exempel att komma närmare sin dotter i påfrestande

situationer som en bortgång av en familjemedlem. Tidigare har det sociala inte varit ett problem när Hanna fortfarande var tillsammans med dotterns pappa. Tråkigt nog är inte dotterns pappa med i bilden längre. Hanna upplevde det även dyrare i sin helhet att bo trängre även om hyran för hennes etta inte var särskilt hög. Hon berättade att de inte hade utrymme för att handla storpack vilket gjorde att hon endast handlade in varor i mindre kvantitet vilket oftast är dyrare än att storhandla. Idag är Hannas dotter tacksam över den större lägenheten i Rågsved, förklarade hon. Dottern kände att det var påfrestande att bo trångt vilket fick henne att må dåligt.

I ett hushåll i ett av Stockholms utsatta områden, Jordbro, bor Grace tillsammans med sina fyra barn i åldrarna 1 till 7 år. Grace är född 1998 och är 25 år gammal. Hon är ensamstående och har varit bosatt i Sverige i tre år sedan hon kom som nyanländ. Grace är född i Kongo, men hamnade i Kampala i Uganda. Där bodde hon i ett flyktingläger i 12 år innan hon slutligen fick möjlighet att flytta till Sverige. Grace har erfarenhet av att bo trångbott både i Uganda och Sverige. Sedan 2020 har hon bott i en lägenhet där hon bor med två döttrar och två söner. Dötrarna delar en våningssäng i vardagsrummet, och sönerna delar rum med Grace eftersom de är små ännu. Den yngsta sonen är 11 månader gammal och den näst yngsta är tre år gammal. Sönerna delar även säng med Grace, och den treåriga sonen har en liten säng bredvid Grace

men sover ännu i hennes säng. Grace berättar att den yngsta sonen sover i hennes säng på grund av att det inte finns utrymme för en spjålsäng i sovrummet.

”Individen har ett behov av utrymme, annars kan det ta skada på individen”

(Ekstam, 2013, s.216).

Vid intervjutillfället har Grace ingen anställning eftersom hon har svårigheter med det svenska språket. Hon berättar att hon kommer att börja läsa svenska på svenska för invandrare (SFI) om en månad. Grace och barnen får socialbidrag och lägenheten från socialtjänsten. De bor i en tvåa med öppen planlösning, som är formad som bokstaven L. Hallen är på långsidan som leder in till köket, och därefter har Grace skapat vardagsrummet med två soffor som står mot varandra på kortsidan. Ena soffan har ryggen mot hallen och den andra soffan står framför döttrarnas våningssäng. Bredvid den sistnämnda soffan finns ett matbord för fyra personer. Vid L:ets ände finns lägenhetens enda sovrum. Grace ogillar matbordet eftersom det "står i vägen" för en naturlig gångväg från hallen genom vardagsrummet till sovrummet. Grace är osäker på lägenhetens exakta storlek i kvadratmeter. Hon anser att hon redan betalar mycket pengar för ett trångt boende. Grace oroar sig för om hon över huvud taget skulle ha råd att bo i en större bostad om hon fick tag på en. Hon berättar att hyran höjs varje år av fastighetsägarna, och snart skulle hyran landa på 11 000 kronor. Detta upprör Grace. Dessutom måste hon köpa mat och kläder till hela familjen samtidigt som priserna ökar.

“Hakuna raha”

Hon uttryckte att hon inte gillade att bo trångt och använder uttrycket "hakuna raha" på swahili, vilket betyder "saknar nöje". Hon finner ingen glädje i sin boendesituation och anser att barn bör sova i ett separat sovrum från föräldrarna. Grace förklarar att det inte är optimalt att ha döttrarna sovande i vardagsrummet, eftersom det minskar utrymmet för deras möjlighet till lek och ökar risken för att de ska skada sig. Hon är nöjd med köket och tycker att vardagsrummet är "okej", men hon upplever som sagt problem med att döttrarnas sovrum är i vardagsrummet.

Det var tydligt att Grace kände sig överväldigad av att hålla fokus på intervjun samtidigt som hon hade barnen lekande runt om kring sig. Till slut skickades barnen in i lägenhetens enda sovrummet för att ge Grace lite avskildhet. Behovet av att se sovrummet prioriterades bort för att undvika att överväldiga henne ytterligare genom att släppa ut barnen i resten av lägenheten.

Därför kunde endast deltagande observation genomföras på alla ytor i hemmet utom sovrummet och badrummet. Badrummet hann inte inkluderas eftersom intervjun var tvungen att avslutas efter cirka 30 minuter på grund av överväldigande stress från barnen. Intervjun avsluta i förtid föra att ge henne lite mer avskildhet.

Grace har begränsade ekonomiska möjligheter eftersom hon ännu inte har integrerat sig i samhället. Hon har svårt med det svenska språket och är ensamstående med fyra barn. Småbarnshushåll med sämre socioekonomiska förhållanden har svårare att flytta till större bostäder (Ekstam, 2013, s.209). Trångboddheten kan även påverka barnen i deras utveckling och skolgång (Ekstam, 2013, s.209). De negativa konsekvenserna av trångboddhet enligt trångboddhetsnorm 3 är att det kan påverka de sociala relationerna i hemmet och den individuella utvecklingen, särskilt för barn (Ekstam, 2013, s.216). Trångboddhet anses beröva barnen en god uppfostran (Ekstam, 2013, s.217).

2.2 Stigmatiseringen av trånga hem

Den negativa stigmatiseringen kring trångboddhet förstärks av den associerade stigmatiseringen kring utsatta områden i relation till det omgivande majoritetssamhället. Det finns en högre risk för trångboddhet hos hushåll med lägre socioekonomisk ställning. Dessa trånga hem tenderar att koncentreras i utsatta områden. Stigmatiseringen är egentligen knuten till området i sig, men trångboddhetsnormerna påverkar och uppmanar individer att undvika trångboddhet. Eftersom trångboddheten förekommer mer i utsatta områden, får trångboddheten i dessa områden samma negativa association som själva området. Det handlar inte så mycket om den fysiska platsen utan om symboliken som området representerar, vilket kan ses som ett parallellsamhälle (Salonen, 2023).

I Jordbro upplevde Amaal emellertid inte i lika social exkludering eftersom hennes vänner och omgivning levde under liknande förhållanden. Det var först när Amaal lämnade Jordbro-området som hon kände avvikelse, och under åren av trångboddhet skämdes hon mer utanför Jordbro över att inte ha ett eget rum och sakna materiella föremål som en stor säng. När Hoodo hamnade i kontakt med människor hon inte kände och frågan om hennes boende kom upp, upplevde hon det som obehagligt. Denna känsla som Hoodo beskriver är en form av

stigmatisering. Reaktionerna hon fick när hon berättade om sin boendesituation och var hon bodde skapade en känsla av att hon levde på ett annorlunda och avvikande sätt.

Stigmatisering innebär att en grupp betraktas som avvikande från normen och negativt baserat på stereotyper. Hoodo associerades med negativa stereotyper om hennes bostadsort, grundade i en systematisk bild av vad det innebär att bo i ett så kallat utsatt område. Stigmatiseringen ökade dessutom med avseende på boendeform genom trångboddhetsnormen. Riktlinjerna i dagens svenska folkhem är att varje individ ska ha möjlighet att välja sitt boende, och trångboddhet är inte olagligt. Dock uppmuntrar regeringen genom myndigheten Boverket till att man bör bo större. Enligt riktlinjerna ska varje hushållsmedlem ha ett eget rum, samtidigt delade Hoodo rum med fyra personer och lägenhet med upp till 15 personer. Oavsett intentionerna hos människorna som Hoodos mötte när de uttryckte förvåning över hennes boendeform kan man inte bortse från att det bidrog till den systematiska stigmatiseringen av trångboddhet.

2.3 Kollektivismens betydelse

I denna uppsats har flera av informanterna sitt ursprung i afrikanska länder där de har som vana att leva tätt tillsammans. De har historiskt sett en större erfarenhet och upplevelse av trångboddhet. Detta har lett till en norm hos svarta folkgrupper som gjort att det finns ett lägre normativt tryck på individualism och avskildhet (Gove et al., 1979, s.65). Kvinnor upplever även högre krav på att vara sociala än män vilket kan bero på skyldigheterna som kvinnor förväntas ha i hemmet (Gove et al., 1979, s.65). Individen är en odelbar person. Individen är en monadisk person som agerar fritt utifrån personens egna tankar (Smith, 2012, s.53). Motpolen till en individ kallas ”divid” vilket är en person som är delbar. Dividen är atomistisk, personen agerar inte fritt snarare socio centriskt. Amaal berättade hur det har varit jobbiga år att bo trångbott, däremot hur hon i dagsläget inte ångrar sig. Idag uttrycker Amaal tacksamhet för att ha blivit omhändertagen, hon ”fick ändå mat på bordet”. Det fanns människor som hade det värre än henne själv, menade hon. Hon anser att det har vidgat hennes perspektiv som vuxen och hon vill alltid vara hjälpsam framöver.

Den upplevelse som Hoodo beskriver kan vara ett uttryck för kulturella skillnader mellan europeiska länder och länder i exempelvis Afrika som både Hoodoo och Amaals härstammar från. Utanför Europa är en kollektivistisk syn på samhället vanligare medan i Europa är individualism mer centralt. Sverige har mer individualistiska strukturer som talar för varför trångboddheten är mer stigmatiserad. Hoodoo och Amaal bodde båda trångbott men har delvis positiva erfarenheter från upplevelsen. Hoodoos och Amaals familj har en större kollektivistisk syn och det kan vara orsaken till att de inte ser trångboddhet som negativt. Hoodoos familj bor fortfarande trångbott trots att de har flyttat och har ekonomin för att söka sig till en större hyresbostad. Amaals familj bor inte trångt längre men som Amaal beskrev situationen var det något som behövdes göras för gruppens.

AMAAL: det är roligt att dela rum, även om det var med 15 personer. Hon berättar hur hennes trångboddhet är snarare en upplevelse än en plågsamhet.

AMAAL: Inget ensamt barn får uppleva detta. Informanten trivs dessutom med sina syskon och sin släkt vilket underlättade för henne att acceptera mängden av människor som flyttade in. Hon berättade att hennes släktingar som flyttade in var behövande av boende av olika former och i hennes familj och kultur välkomnar man släkt. Hon förklarade att skälet till att de tog in så pass många släktingar är på grund av en ”oskriven regel”, vilket gjorde det självklart för hennes familj att ta in deras släktingar. Hon hade haft svårt att be dem ta in på hotell. I den somaliska kulturen som Amaal själv refererar till ska man respektera sina äldre. Hade Amaals släktingar varit yngre än henne hade Amaal känt sig mer bekväm med att avfärda dem. Dem släktingar som bodde hemma hos Amal var äldre än henne själv men yngre än hennes mamma. Det gav hennes mamma möjlighet att avfärda deras släktingar. Amaal beskrev dock att hennes mamma var stabilast i slakten och att hon kände ett ansvar att ta in familjens släktingar. Detta visar att den oskrivna regeln handlar om principen att omhänderta kollektivet i första hand. Det är även en av anledningarna till att Amaal aldrig förmedlade hennes känslor om hur jobbigt hon upplevde trångboddheten till resterande familjemedlemmar. Hennes släktingars behov kom före. Amaal är född i Sverige, hon lever i ett kollektivistiskt hushåll där särskilt de yngre ska vara divider. Amaal har uttryckt i sin intervju hur jobbigt dessa år var. Hur hon ville berätta för kollektivet, hennes familj, om saknaden efter social avskildhet och längtan efter den sociala avlastningen i hemmet. Hon valde

att gå emot sina egna känslor och tankar eftersom hon tillhör en kollektivistisk kultur där kollektivets behov kommer först och individen följer därefter.

Genom att Amaal förträngde hennes egen vilja och prioriterade behovet av andra, agerade hon för kollektivets bästa vilket i slutändan gynnar Amaal själv. Hon får fortfarande ta del av den sociala organisationen vilket styr hennes familj även om det drabbar Amaal individuellt. Detta kan förklara varför Amaal i slutändan har en positiv attityd till hennes egen trångboddhet. Amaal berättar att orsakerna till att släktingarna behövde tas in kunde variera, från att det var ett bröllop och gästerna behövde boende, till att släktingar fått arbete i Stockholm men saknade bostad. Det kunde också vara svårt för vissa av hennes släktingar att hitta egen bostad delvis på grund av bristande kunskaper inom det svenska språket eller av ekonomiska skäl. Amaals upplevelse av trångboddhet verkar ambivalent. Hon förklarar att å ena sidan är ett hem för henne en plats att kunna slappna av, vilket hon saknade. Å andra sidan kunde hon alltid se det positiva i situationen i tack vare sin kollektivistiska kultur. Amaal anser till exempel att i slutändan fanns det alltid någon att leka med.

Dividen, den delen som tänker först på kollektivets bästa i stället för individens skapar en naturlig identitet runt en plats eller runt relationer. Det är kulturen som byggs upp runt dessa platser eller de relationer som där utvecklas som formar en person. Om platsen eller relation skulle ändras behöver dividen anpassa sig efter det (Smith, 2012, s.53–54) Hoodos familj är ursprungligen ifrån Somalia. Hennes föräldrar kom ifrån en stabil bakgrund i deras hemland. Hoodos pappa kom ifrån en ekonomisk stabil bakgrund där de inte bodde trångbott. Båda hennes föräldrar ville studera utanför Somalia och flyttade därför till Sverige. De lämnade precis när inbördeskriget bröt ut. När de kom till Sverige 1989 bodde de först i Gislaved i Jönköpings län. De flyttade därefter till Jordbro mer specifikt Blockstensvägen. Efter att föräldrarna fick Hoodo och hennes syskon valde dem att återigen flytta i hopp om ett större boende. Familjens enda krav var att det skulle vara rymligt berättar Hoodo. De flyttade därefter efter till Sandstensvägen i Jordbro eftersom det kändes jobbigare att byta stad eller ort när de hade fler kontakter i Jordbro än någon annanstans. Alla barnen gick dessutom i skolan i Jordbro och den nya lägenheten ansåg de vara tillräckligt rymlig även om det var trångbott.

Hoodo berättade tidigare hur hon inte kände någon stigmatisering runt trångboddheten förrän hon lämnade Jordbro. Hoodo behövde däremot lämna Jordbro varje dag när hon gick till sin

högstadieskola i åldern 13 till 15 i Västerhaninge (en tätort som gränsar till Jordbro). I Västerhaninge upplevde Hoodo en kulturkrock. Hoodo och hennes lillasyster blev påhoppade med kommenterare kring hur de klädde sig berättade hon. Hoodo och hennes lillasyster brukade låna varandras kläder och detta tolkade hennes klasskamrater som ett tecken på att de inte hade råd med fler kläder.

HOODO: Invandrare är uppvuxna med en gruppkultur och svenskar är uppvuxna med en individkultur. Man ska tänka på gruppen och dela med sig.

På hennes högstadieskola var mångfalden låg och majoriteten var etniskt svenska, medan i Jordbro var mångfalden hög och majoriteten hade en liknande kulturbakgrund som Hoodoo själv. ”Man ska tänka på gruppen och dela med sig” avslutade Hoodoo sin mening. Personer med en annan etnisk bakgrund än svensk är mer sociocentrerade och betar sig mer kollektivistiskt än personer med en etniskt svensk bakgrund eftersom i Sverige uppmanas individualism och egocentrerade förhållningsätt (Prato, 2009). Det västerländska samhället strävar efter individualism samtidigt som många vill tillhöra ett kollektiv, vilket är mer individualistiskt än individualistiskt. Individen inom individen vill tillhöra, vill vara beroende av det utomstående eftersom det skapar en kollektiv identitet. Samtidigt vill personer i västerländska samhällen inte känna sig begränsade i sina liv genom påtvingade åsikter av kollektivet.

3.0 Slutsatser

Sammanfattningsvis, trångboddhet har upplevts både positivt och negativt av informanterna i studien. Den positiva upplevelsen av på trångboddhet rotar sig i en kollektivistisk kultur. Informanterna beskrev att de kände en tacksamhetskänsla för familjen, deras kollektiv, över att de blev omhändertagna trots att de bodde trångt. Majoriteten av informanterna tillhör en diaspora från Afrika söder om Sahara samtidigt som de bor i Europa. Det finns kulturella skillnader mellan europeiska länder och länder i Afrika Söder om Sahara som har gjort att de afrosvenska informanterna upplever trångboddheten annorlunda än dem med ett västerländskt perspektiv. Utanför Europa är en kollektivistisk syn på samhället vanligare medan i Europa väger individualism tyngre (Prato, 2009). Det är en av orsakerna till att de mer kollektivistiska hushållen nödvändigtvis inte ser trångboddhet som negativt och är en orsak som informanterna

beskrev varför de valde att stanna kvar i trångboddheten och för andra informanter varför de accepterade den boendestandarden i jämförelse med de etniskt svenska hushåll.

De svenska trångboddhetsnormerna konstaterar att hushåll bör undvika att bo trångt i högsta mån. Detta perspektiv tyder på individualistiska strukturer som talar för varför trångboddheten är mer stigmatiserad i Sverige än i exempelvis Somalia där majoriteten av informanterna har en etnisk bakgrund ifrån. Många afrikanska länder har en längre historia av att bo trängre i jämförelse med europeiska länder vilket har resulterat i en positivare attityd till trångboddhet inom afrikanska kulturer. I Somalia som exempel finns det osynliga normer som informanterna kallade en "oskriven regel" som lyder att en familj ska ta in sin släkt även oavsett omständigheter som exempelvis trångboddhet. Normen i de kollektivistiska kulturerna är att gruppen är i centrum och individerna runt om. Informanterna beskriver att kollektivism är en viktig relation till hur de bor eftersom de kollektivistiska hushållen gjorde val för vad de ansåg var gruppens "bästa" även om vissa individer i hushållet upplevde att det var en påfrestande boendeform medan andra upplevde det som en del av deras kultur.

Studien undersökte även i vilken mån informanterna kände stigmatisering kring trångboddhet. Trångboddhet kan ge sociala konsekvenser vilka bidrar till stigmatiseringen av trånga hem. Genom att bo trångt upplevde informanter sig vara avvikande och de kände sig även i högsta grad stigmatiserade på grund av hur de bodde. Denna studie begränsades till olika socio-geografiska områden i Göteborg och Stockholm, särskilt så kallade utsatta områden. Utsatta områden associeras ofta med miljonprogrammet, då segregation och problematik började uppstå efter byggandet av dessa områden. Utsatta områden är oftast förorter som beskrivs som områden utom kontroll och präglade av kriminalitet, dels på grund av segregation. Dessa områden beskylls även för att skapa parallella samhällen vilket skapar en "normal" plats och en avvikande plats. Det är viktigt att påpeka att dessa negativa konnotationer inte beror på själva platsen, utan snarare på hur bland annat media och politiker har framställt och utmålat dessa områden med rasistiska stereotyper. Det har bidragit till att stigmatiseringen ökat av trånga hem. En del informanter upplevde att de levde i ett parallellsamhälle när de pratade om hur de bodde med utomstående personer. Detta skapade en känsla av att vissa informanter avvek från det "normala". En ytterligare faktor är att många av de trångbodda familjerna bor i flerbostadshus ur miljonprogrammet som redan från början fick en negativ bild och har bär med sig en stigmatisering. Den negativa bilden av miljonprogrammet kom dels ifrån att arkitekturen inte

var omtyckt estetiskt sätt. Utöver det byggdes miljonprogrammet för en traditionell svensk kärnfamiljs modell från 60-talet, med föräldrar och två barn. Familjer med flera små barn och en icke-etnisk svensk bakgrund har det svårare socioekonomiskt och hamnar ofta i utsatta områden där bostäderna är något billigare vilket är en ytterligare orsak hos vissa informanter till varför de hamnade trångbott. Progressionen av vilka som senare kom att bo i dessa områden var av etnisk mångfald med en kultur där familjer föder fler barn än två. Afrikanska kulturer, som till exempel Somalia, är det vanligare med större familjer likt studiens somaliska informanter som hade minst fyra och upp till nio barn. Dessa familjer bor i flerbostadshus där arkitekturen är anpassat efter svenska familjeförhållanden vilket automatiskt gör att de avviker från trångboddhetsnormen där varje barn bör ha sitt eget rum. Informanterna stigmatiserades av bostadsmodeller som inte är anpassade efter deras familjeförhållanden. Dessutom var informanterna inte en del av den förfälskade bilden av hur media porträtterade områdena som bostäderna byggdes på.

Studien har undersökt upplevelsen av subjektiv trångboddhet genom att titta på för det första, brist på social avskildhet och för det andra, väldigt höga krav på socialt samspel. Informanterna har beskrivit sina upplevelser som ”jobbiga” och påfrestande. Å ena sidan har bristen på social avskildhet varit den mest påfrestande konsekvensen av trångboddheten. Informanterna förklarade hur bristen på social avskildhet i en trång lägenhet, ett smalt förrådsutrymme med korta avstånd mellan vägg och vägg upplevades som ett andrum eftersom i det lilla förrådsutrymmet fick de avskildhet. Samtidigt upplevde informanterna även en tacksamhet över bristen på avskildhet och de väldigt höga kraven på socialt samspel. Tacksamhetskänslan grundar sig i att informanten upplevt ett omhändertagande vilket har vägt tyngre i relation till önskan om mer avskildhet. Tyngden av de väldigt höga kraven på socialt samspel har ur denna aspekt upplevts som positivt. Det beskrevs som en trygghet att alltid ha någon form av socialt samspel i stället för ensamhet. Slutligen, lider hushåll som bor trångt av sociala och psykiska påfrestningar. Trångboddheten var en omständighet som de mer eller mindre tvingades acceptera, eftersom det viktigaste för informanterna var att ha en trygg bostad. Att bo trångt upplevdes som en tacksamhet jämfört med att inte ha ett hem alls.

Litteraturförteckning

Ehn, Billy och Gösta Arvastson (2009) "Observationens dynamik" ur *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur

Ekstam, H. 2016. Trångboddheten i storstadsregionerna. *Boverket*

Ekstam, H. (2013). Om trångboddhet: Hur storleken på våra bostäder blev ett välfärdsproblem. *Sociologisk Forskning*, 50(3/4), 199–222.

Ekstam, H. (2016). Trångboddhet: Mellan bostadsstandard och boendemoral

Ekstam, Helen. "Residential Crowding in a "Distressed" and a "Gentrified" Neighborhood - Towards an Understanding of Crowding in "Gentrified" Neighbourhoods." *Housing, Theory, and Society* 32.4 (2015): 429-49. Web.

Ekstam, H. (submitted). Objective and subjective residential crowding in an everyday housing context: A study of the crowded population in four different neighborhoods in Stockholm, Sweden

Erving Goffman "stigma: notes on the management of spoiled identity" (2020)

Gove, W. R., Hughes, M., & Galle, O. R. (1979). Overcrowding in the Home: An Empirical Investigation of Its Possible Pathological Consequences. *American Sociological Review*, 44(1), 59–80.

Länsstyrelsen Kronoberg. (2006). Det småskaliga miljonprogrammet i Kronobergs Län - Rapport och utvärdering.

https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=G_2006_32&context=54. Hämtad 2023-01-13.

Popoola, M. (1999). Trångt i Herrgårdsmiljö. Rapport om trångboddhet på Herrgården. Hämtad från Malmö högskola

Polismyndigheten. Kartgränser utsatta områden i region Stockholm. (2021). <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/> [Hämtad 2022-12-19]

Polismyndigheten. Utsatta områden - sociala risker kollektiv förmåga och oönskade händelser. (2015). [Hämtad 2023-01-15]

Prato, G. (2009) "Introduction" ur *Beyond Multiculturalism: Views from Anthropology*. Surrey, England och Burlington, USA: Ashgate.

Salonen, T. (2023). Att identifiera utsatta bostadsområden: En jämförande analys mellan polisens lista och segregationsbarometern. <https://doi.org/10.24834/isbn.9789178773473>

Salonen, T & Roelofs, K. (2019). Insatser i 'utsatta' områden". En analys av 20 års områdesutveckling och lärdomar inför framtiden".

Smith, K. (2012) "From Dividual and Individual Selves to Porous Subjects" ur *Taja: The Australian Journal of Anthropology* 23:50-64

Schierup, C., Krifors, K. & Slavnic, Z. (2013). Social exkludering – migration och social utsatthet.

Ytrehus, S. (2000) "Interpretation of housing needs - a critical discussion" *Housing, Theory and Society*, 17 (4): 166—174.

Sunega, P. (2014). Subjective or objective? What matters? *Critical Housing Analysis*, 1(1), 35-43.

Vetenskapsrådet. (2017) God forskningsssed. *Vr.se*
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [Hämtad 2021-12-19]